

การดำเนินชีวิตตามหลักสุคติที่ปรากฏในสังคมไทย Living according to the principles of happiness that appear in Thai society

พระมหาสมคิด สมปนโน* จักรธร สุริแสง[†] นิเวศน์ มณีรัตนวงศ์[‡]
และพระมหาเสาวนันท สุภาจาโร[§]

Received May 10, 2021; Revised July 12, 2021; Accepted August 25, 2021

บทคัดย่อ

การดำเนินชีวิตตามหลักสุคติที่ปรากฏในสังคมไทยเป็นการศึกษาความหมาย แนวคิดเรื่องสุคติที่ปรากฏในพระสูตรตันตปิฎก รวมไปถึงหลักการดำเนินชีวิตสู่สุคติที่ปรากฏในพระสูตรตันตปิฎก สุคติที่ปรากฏในพระสูตรตันตปิฎก คือภูมิเป็นสถานที่อยู่อาศัยที่ดีมี 3 คือ มนุษย์โลก สวรรค์ และพรหมโลกเป็นสถานที่รองรับชีวิตของมนุษย์หลังความตายสุคติแต่ละลำดับขั้นนั้นมีความประณีตที่ต่างกันไปตามลำดับและหลักการดำเนินชีวิตสู่สุคติที่ปรากฏในพระสูตรตันตปิฎก มีแนวทางการดำเนินชีวิต 2 อย่าง และส่วนประยุกต์หลักการดำเนินชีวิตสู่สุคติในสังคมไทยปัจจุบันมี 3 อย่าง ที่สามารถนำมาประยุกต์หลักการดำเนินชีวิตสู่สุคติในสังคมไทยอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ : การดำเนินชีวิต, สุคติ, สังคมไทย

Abstract

Living according to the principles of happiness that appears in Thai society is a study of meaning. The concept of happiness that appears in Phra Suttantapitaka, as well as the principle of living the happiness that appears in Phra Suttantapitaka. Happiness appears in Phra Suttantapitaka. That is, the landscape is a good dwelling place. There are three: humanity, heaven and Brahma, the world is the place for human life after death, each hierarchy has different delicacy according to the order and the principles of life to the bliss that appear in Phra Suttantapitaka There are two ways of life and the application of the principle of life towards happiness in Thai society. Currently, there are 3 things that can be applied to the principle of sustainable living in Thai society.

Key words: lifestyle, happiness, Thai society

บทนำ

การดำเนินชีวิตตามหลักสุคติที่ปรากฏในสังคมไทยได้ศึกษาถึงพระสูตรตันตปิฎกเป็นที่รวมของพุทธพจน์ที่เกี่ยวกับเทศนาธรรม ซึ่งประกอบด้วยเนื้อหาสาระ บุคคล เหตุการณ์ สถานที่ ตลอดจนบทประพันธ์ชาดกเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับอดีตชาติของพระพุทธเจ้า (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2551: 36) (พระพรหมคุณาภรณ์ เมื่อกล่าวโดยรวมคือคำสอนที่ประกอบด้วยองค์ 9 เรียกว่าวังก์สัจธรรมโดยมีชุดคำสอนใน พระสูตรตันตปิฎกนั้นจำนวน 21,000 พระธรรมชั้น 5 หากหมวดหรือประมวลได้ 5 นิภาย คือศีลนิภาย มัชฌิมนิภาย สังยุตนิภาย อังคุตตรนิภาย และขุททกนิภาย (พระไตรปิฎกศึกษา, 2536: 27) ในบรรดาชุดคำสอนที่หลากหลายดังกล่าวชุดคำสอนเรื่องสุคติเป็นหลักคำสอนที่มีความสัมพันธ์กับเรื่องกรรมและวิบากกรรมตลอดจนสังสารวัฏเป็นเรื่องของชีวิตหลังความตายของมนุษย์ในปัจจุบันชาติ เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าตรัสถึงเรื่องนรกและสวรรค์ตลอดจนพระอริยสาวกบางรูปมี

* อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร มหาวชิราวุธราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี อีเมล soomkhid@gmail.com

[†] นักศึกษาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการพัฒนที่ยั่งยืน คณะวิทยาลัยนานาชาติ มหาวิทยาลัยทักษิณ

[‡] อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร มหาวชิราวุธราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี

[§] อาจารย์ประจำสาขาวิชาศาสนา มหาวชิราวุธราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี

เรื่องสัมพันธ์กับพวกสัตว์นรกและเทวดาความสัมพันธ์ระหว่างสัตว์นรก เทวดา กับ พระพุทธเจ้า และเหล่าอริยสาวกทั้งหลายล้วนเป็นสิ่งที่ได้รับการยืนยันตามที่ปรากฏในพระสูตรต้นตอปิฎกซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของพระไตรปิฎกอันเป็นคัมภีร์สูงสุดในพระพุทธศาสนา

เป็นแนวคิดเรื่องสุดติดตามหลักพุทธศาสนาจัดเป็นคติที่ไปหลังความตายมีการแบ่งออกเป็น 3 ภพภูมิใหญ่ ๆ ประกอบไปด้วย มนุสสโลก เทวโลก ในภพภูมิดังกล่าวยังประกอบไปด้วยลำดับขั้นหรือแดนต่าง ๆ อีกมากมายรวมถึงความแตกต่างทั้งในเรื่องของสถานที่ ความเป็นอยู่และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ทั้งนี้สุดแต่การกระทำหรือกรรมที่มนุษย์ได้กระทำไว้มิชีวิตอยู่จะนำพาไปสู่ภพภูมิต่าง ๆ เหล่านี้ (ศรวิวัฒน์ ปริยัติเมธี, 2551: 53) และในคติพุทธศาสนาการแบ่งภพภูมิในเทวโลกหรือสรวงสวรรค์นั้นยังได้มีการแบ่งเป็นลำดับขั้นตามความละเอียดประณีต โดยแบ่งเป็นเทวตาชั้นกามาจรอยู่บนสวรรค์ชั้นฉกามาพจรหรือสวรรค์ที่ยังเกี่ยวข้องกับกามาจรประกอบไปด้วยสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา ดาวดึงส์ ยามา ดุสิตนิมมานรดี และปรนิมมิตสวตี (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2548: 47 - 48) เทวตาชั้นรูปาวจรหรือรูปพรหม 16 ชั้น เป็นเทวตาที่ยังมีกายทิพย์อยู่ และอรุปรหม 4 ชั้น เป็นเทวตาซึ่งไม่มีกายทิพย์ในชั้นพรหมโลกนี้ไม่ต้องกินอาหารไม่มีการชั่งแวงทางเพศ แต่อาศัยความสุขจากฌานเป็นเครื่องหล่อเลี้ยงชีวิตภาวะของพรหมนั้นโดยทั่วไปมีรูปร่างเป็นชาย สาเหตุที่ทำให้มาจุติบนพรหมโลกนี้เพราะได้สมาธิจนได้ฌานและเมื่อสิ้นชีวิตแล้วก็จะมาสถิต ณ ดินแดนพรหมโลกทันทีที่เทวตาและพรหมมีคุณสมบัติพิเศษแตกต่างไปจากมนุษย์คือมีตาทิพย์ หูทิพย์ และอาหารทิพย์” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542: 540) นอกจากนี้เรื่องสุดตียังมีความสำคัญต่อพุทธศาสนิกชนทั่วไปโดยมองว่าสุดตินั้นเป็นผลของการกระทำกรรมดีที่ทำให้ได้ไปเกิดเป็นเทวตาอยู่บนสรวงสวรรค์ทำให้พุทธศาสนิกชนนั้นมั่นกระทำความดีและรักษาความดีด้วยการทำบุญกุศลคุณงามความดีต่าง ๆ ที่ได้กระทำบำเพ็ญไว้เมื่อครั้งยังมีชีวิตอยู่ และหลังจากที่ละจากโลกนี้ไปก็เป็นเหตุให้ได้รับผลตอบแทนในการทำ ความดีก็คือการได้ไปเกิดเป็นเทวตาอยู่บนสรวงสวรรค์นั่นเอง การเกิดเป็นเทวตามีพื้นฐานมาจากมนุษย์ด้วยว่าโลกมนุษย์อยู่ระหว่างกลาง เป็นประจวบเหมาะทางผ่านหมุนเวียนกันไปมาทั้งของชาวสวรรค์และชาวอบาย เป็นแหล่งที่สัตว์โลกทุกชนิดมาทำกรรม เป็นที่คนชั่วมาสร้างตัวให้เป็นคนดีเตรียมไปสวรรค์ หรือคนดีมาสุ่มตัวให้เป็นคนชั่วเตรียมไปนรก (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), 2543: 467) โลกมนุษย์จึงเป็นสถานที่ให้มนุษย์ได้พัฒนาร่างกายและจิตใจอันเป็นไปตามเหตุปัจจัยที่ประกอบด้วยศีลธรรมอันดีงาม เมื่อปฏิบัติได้แล้วก็มพลังความดีหนุนนำไปเกิดเป็นเทวตา มีความสุขอยู่ในสวรรค์ แต่พอหมดอายุสิ้นบุญก็กลับมาเกิดเป็นมนุษย์ กลับไปกลับมาจนกว่าจะวิมุตติจิตหลุดพ้นจากกิเลสเข้าสู่พระนิพพานเพราะมนุษย์นั้นมีโอกาสที่จะในการเลือกทางเดินหลังความตายได้ด้วยตนเองสามารถไปเกิดในภพภูมิที่ดีได้หากว่าได้กระทำความดีไว้สมดังพระพุทธพจน์ว่า กายสุจริต วชิสุจริต มโนสุจริตรากล่าวว่าเป็นกิจควรทำโดยส่วนเดียวอันมีสงส้อย่างนี้ อันผู้นั้นพึงหวังได้คือ แม้นกติตติยนตนไม่ได้ ผู้รู้ใคร่ครวญแล้วย่อมสรรเสริญ กิตติศัพท์อันดีงามย่อมขจรไปไม่หลงทำกาละ เมื่อตายไปย่อมเข้าถึงสุดติโลกสวรรค์ (อง.ทุก. (ไทย) 20/18/71.)

จากพุทธพจน์ข้างต้นจะเห็นว่า สุดติตามหลักพุทธศาสนาเป็นเรื่องของการกระทำความดีและเป็นหลักในการดำเนินชีวิตซึ่งเป็นแนวทางที่เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตของมนุษย์ตามหลักคำสอนทางพุทธศาสนาเป็นที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งความเป็นจริงของชีวิตอย่างไรก็ตามการที่มนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่ไม่สามารถอยู่ลำพังเฉพาะตนดังนั้นการดำเนินชีวิตที่ดีคือการปฏิบัติตนที่ถูกต้องในกิจกรรมต่างๆของการดำเนินชีวิตอันได้แก่กิจกรรมในครอบครัวกิจกรรมในการทำงานกิจกรรมในสังคมเป็นต้นซึ่งไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมใดก็ตามการดำเนินชีวิตของมนุษย์จะออกมาในรูปแบบของการคิดการทำให้และการพูดเสมอ กล่าวได้ว่าการดำเนินชีวิตคือการกระทำทางกาย วาจา และใจ ตามหลักพระพุทธศาสนานั้น พระพุทธเจ้าทรงสอนให้พุทธบริษัทพึงสำรวมระวังและรักษาการกระทำทาง กาย วาจา และใจ ให้มีความคิดที่เป็นสัมมาทิฐิหรือมีจิตที่ตั้งมั่นในกุศลกรรมเพื่อประโยชน์ต่อตนเองผู้อื่นและสังคมซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้ปฏิบัติทั้งปัจจุบันอนาคตจนกระทั่งถึงประโยชน์ขั้นสูงสุดคือพระนิพพาน (พระมหาสมปฤณ จุฑมิกโร, 2552: 7)

ตามหลักคำสอนในทางพุทธศาสนามนุษย์ควรเลือกดำเนินชีวิตอย่างผู้ไม่ประมาท พุทธองค์ทรงชี้แนวทางในการดำเนินชีวิตให้มนุษย์เรานั้นได้เลือกทางเดินอยู่ 2 ทางคือ ทุกติ และสุดติ ซึ่งเป็นหนทางเดินลงสู่ทุกข์ และขึ้นสู่สวรรค์ การดำเนินชีวิตอย่างไม่ประมาทจึงจะต้องประสานสอดคล้องในสิ่งที่ถูกต้องเพื่อจะได้มีชีวิตที่ดีงามเป็นสุขที่แท้จริงคำสอนของพระพุทธศาสนาได้มีอุดมการณ์ หลักการวิธีการสอน และวิธีปฏิบัติตามหลักของพระพุทธศาสนาเพื่อการดำเนินชีวิตที่ดีงามมากมาย เช่น การให้ทาน การรักษาศีล การเจริญภาวนา เป็นต้น ซึ่งเรียกว่าบุญกิริยาวัตถุ 3 ประการ เป็นการประพจน์ปฏิบัติที่มนุษย์จำเป็นจะต้องทำแต่การกระทำนั้นจะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับกำลังของผู้ทำ และสงเคราะห์ให้แก่สังคมมากน้อยแค่ไหนกับการที่เราอยากได้บุญได้กุศลตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนาเพราะเหตุเป็นปัจจัยให้พวกมนุษย์ที่เกิดมาเป็นมนุษย์ที่ปรากฏความเลว และความประณีตเพราะมีปัญหาในปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นและส่งผลต่อเหตุการณ์ที่ปรากฏแก่มนุษย์ที่เกิดมาแล้วมีอะไรหลายอย่างที่ไม่เหมือนกัน

อย่างไรก็ตาม การดำเนินชีวิตของพระพุทธเจ้าเพื่อหาหนทางแห่งความดับทุกข์ใจความสำคัญตอนหนึ่งว่า “เจ้าชายสิทธะ

ได้เห็นเทวทูต 4 ที่ปรากฏการณ์ให้เลือกแนวทางให้ปฏิบัติเพื่อให้พ้นทุกข์ที่บุคคลพยายามจะหลีกเลี่ยงให้ได้เพื่อเข้าสู่ความสุข คือ พระนิพพาน จนในที่สุดพระพุทธรูปเจ้าของเราได้พบเห็นอริยสัจ 4 ที่เป็นแนวทางของการดับทุกข์และเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตของบุคคลในสังคม” เพราะฉะนั้น พระพุทธรูปเจ้าทรงเป็นพระศาสดาของพุทธศาสนาทรงเป็นผู้ค้นพบวิธีในการดำเนินชีวิตเพื่อความพ้นทุกข์และพุทธองค์ยังเป็นพระสงฆ์องค์แรกที่บรรลุมรรคผลในเรื่องของทุกข์และการดับทุกข์ซึ่งได้ทรงนำมาสอนให้กับเหล่าพุทธสาวกออกไปเผยแผ่หลักคำสอนจึงทำให้มีผู้ศรัทธาปฏิบัติตามจนเกิดการหลุดพ้น และดำเนินชีวิตอย่างไม่ประมาท

ดังนั้น ผู้วิจัยมีความเห็นว่าหลักการดำเนินชีวิตสู่สุดดีในพุทธศาสนามีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของคนในสังคมเป็นอย่างมาก เพราะนอกจากจะมีคุณค่าและความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตประจำวันของคนในสังคมแล้วยังเป็นองค์ประกอบพื้นฐานที่ช่วยส่งเสริมและสนับสนุนให้คนในสังคมไปสู่ขั้นสูงสุดของชีวิตนั่นคือความไปสู่ทางสุดดีจึงทำให้คนในสังคมเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ดังนั้นการศึกษาการดำเนินชีวิตเพื่อนำไปสู่สุดดีในพุทธศาสนาจึงเป็นเรื่องที่บุคคลทั่วไปและผู้ที่มีบวชถือพุทธศาสนาจะต้องทำความเข้าใจให้ชัดเจนในหลักการหรือแนวทางทางพระพุทธศาสนาในการดำเนินชีวิตนั้นว่ามีความหมายมีความสำคัญมีหลักการปฏิบัติอย่างไรและสามารถที่จะนำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตเพื่อไปสู่หนทางที่พึงตามได้อย่างไร ด้วยเหตุผลข้างต้น ผู้วิจัยสนใจเลือกศึกษาหลักการดำเนินชีวิตสู่สุดดีที่ปรากฏในสังคมไทยปัจจุบันเพื่อศึกษาการดำเนินชีวิตของบุคคลตัวอย่างในครั้งสมัยพุทธกาลที่ดำรงชีวิตอย่างได้จึงได้เข้าสู่สุดดีซึ่งเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกับหลักธรรมในพุทธศาสนาเป็นที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของแนวทางการดำเนินชีวิตไปสู่สุดดีเพื่อความสุขในอนาคตต่อไป

สรุปผลการศึกษา

สุดดีที่ปรากฏในพระสูตรต้นตอปัญหานี้หมายถึงสถานที่ดีทั้งในปัจจุบันและอนาคตที่บุคคลและสังคมจะต้องปฏิบัติเพื่อให้มีความสุขที่ดีในปัจจุบันและตามไปประสิทธิผลของกุศลในภพหน้าที่ได้กระทำไว้ในชาติปัจจุบันด้วยทางกายก็ดี ด้วยทางวาจาก็ดีด้วยทางใจก็ดีเป็นความสุขที่ไม่เบียดเบียนผู้อื่นให้เดือดร้อนในปัจจุบันชาติ แล้วก็นำผลบุญกุศลที่ตนเองได้กระทำไว้แล้วนั้นไปสู่ สุดดี ในภพหน้าคือ มนุษย์ สวรรค์ และพรหมโลก อย่างมีความสุข ทั้งหมดตามหลักพุทธศาสนาจัดภพอันเป็นที่เกิดอยู่ของหมู่สัตว์ผู้มีใจยังติดข้องเกาะเกี่ยวอยู่กับภพ 5 คือ ยังมีจิตเพลิดเพลินยินดีกับ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ที่น่ารักใคร่นำพอใจ หมู่สัตว์ที่เกิดอยู่ในภพภูมิทั้งมนุษย์และเทวดาในภพจักรวรรค์ 6 ชั้น คือสวรรค์ชั้นจาตุมหาริชิกา ดาวดึงส์ ยามา ดุสิต นิมมานรดี และปรนิมมิตวสวัตดี (ม.อ. (ไทย) 14/270/317)

ส่วนพรหมโลกนั้น ประกอบด้วยรูปภูมิ ได้แก่ ภพอันเป็นที่เกิดและอาศัยอยู่แห่งรูปพรหมในภูมิทั้ง 4 คือ รูปพรหมในพรหมโลกหรือสวรรค์ชั้นปฐมฌานภูมิ คือ ภูมิของผู้ได้รูปฌานที่ 1 ชั้นทุติยภูมิ เป็นภูมิของผู้ได้รูปฌานที่ 2 ชั้นตติยภูมิ เป็นภูมิของผู้ได้รูปฌานที่ 3 และชั้นจตุตถฌานภูมิ เป็นภูมิของผู้ได้รูปฌานที่ 4 รูปภพนี้เรียกอีกอย่างหนึ่งว่ารูปาวจรสวรรค์ รูปภพหรือรูปาวจรสวรรค์นี้จัดเป็นสุดดีภพ ผู้เกิดอยู่ในรูปภพรวมอยู่ในสิ่งมีชีวิตประเภทเทวดาของคติ 5 อรูปภพ ได้แก่ ภพอันเป็นที่เกิดและอาศัยอยู่แห่งอรูปพรหม 4 ประเภท คือ อรูปพรหมที่เรียกว่า อากาสานัญจายตนะ วิญญานัญจายตนะ อาภิญจัญญายตนะ และเนวสัญญานาสัญญายตนะ อรูปพรหมทั้ง 4 ประเภทดังกล่าวนี้ เกิดและอาศัยอยู่ในรูปาวจรสวรรค์ที่มีชื่ออย่างเดียวกับชื่อของพรหม รูปาวจรสวรรค์ทั้ง 4 บางทีก็เรียกว่ารูปโลก แปลว่าโลกอันเป็นที่เกิดและอาศัยอยู่ของหมู่สัตว์ผู้ไม่มีรูปร่าง (ที.ปา.(ไทย),11/38 /28)

หลักการดำเนินชีวิตสู่สุดดีที่ปรากฏในพระสูตรต้นตอปัญหานี้ 2 อย่างคือ หลักการดำเนินชีวิตของบรรพชิตและฆราวาส โดยมีหลักคำสอนที่เป็นแนวทางส่งเสริมการดำเนินชีวิตสู่สุดดี คือ การรักษาศีลเป็นการรักษากายใจให้เรียบร้อย เป็นข้อปฏิบัติสำหรับควบคุมกายและวาจาให้ตั้งอยู่ในความดีงาม การรักษาปกติตามระเบียบวินัย ปกติมารยาทที่สะอาดปราศจากโทษ ข้อปฏิบัติในการเว้นจากความชั่ว ข้อปฏิบัติในการฝึกกายวาจาให้ดียิ่งขึ้น ความสุจริตทางกายวาจาและอาชีพ เป็นความประพฤติชอบทางกายและวาจา เป็นข้อปฏิบัติ ในการเว้นจากความชั่ว สมควรประพฤติธรรมอันดีงามอีกส่วนหนึ่ง มีการงดเว้นจากการกระทำบาป 5 ประการ ได้แก่ งดเว้นจากการฆ่าสัตว์ งดเว้นจากการลักทรัพย์ งดเว้นจากการประพฤติดล่ละเมิดทางเพศ งดเว้นจากการพูดเท็จ งดเว้นจากการดื่มสุราและยาเสพติด หลักกุศลกรรมบถ 10 คือ แนวทางแห่งการประพฤติปฏิบัติเพื่อให้เข้าถึงซึ่งความดีโดยมุ่งเน้นที่กาย วาจา และใจ เป็นหลักในการสร้างจิตให้เป็นกุศล เพื่อที่จะได้ไปเกิดในสุดดีโลกสวรรค์เป็นเทวดา จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องยึดหลักที่เรียกว่า กุศลกรรมบถ เป็นทางแห่งกรรมดี ทางทำความดี หรือเป็นทางแห่งกรรมที่เป็นกุศล กรรมดีอันเป็นทางนำไปสู่ความสุข ความเจริญหรือสุดดี

หลักบุญกิริยาวัตถุเป็นชื่อของการทำบุญมีเพียง 3 ได้แก่ การให้ทาน การรักษาศีล และบำเพ็ญจิตภาวนา (แก้ว ขิดตะขบ, 2549: 106-107) เป็น การกระทำความดีตามหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา การกระทำความดีความงามต่าง ๆ ซึ่งไม่ได้จำเพาะเจาะจงลงไปว่าเป็นความดีประเภทใดเพียงแต่สิ่งใดก็ตามที่บุคคลประพฤติแล้วก่อให้เกิดความดี หลักไตรสิกขา คือ การศึกษา 3 อย่างคือ ศีล สมาธิ และปัญญา มีความสำคัญในการดำเนินชีวิตสู่สุดดีโดยเป็นหลักคำสอนขั้นพื้นฐานในการพัฒนามนุษย์ที่สมบูรณ์

ตามหลักพุทธศาสนาเป็นฝึกฝนหรือเป็นการเรียนรู้เพื่อเป็นมนุษย์ที่เต็มบริบูรณ์ เพราะได้รับการพัฒนาทั้งทางกายและทางจิตใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีจิตใจที่เปี่ยมด้วยปัญญาจึงเป็นอิสระหลุดพ้นจากการบีบคั้นของอำนาจกิเลสตัณหา ปฏิสันถาร คือ การต้อนรับ มี 2 อย่าง คือ (อง.ทก. (ไทย) 20/153/123) 1) อามิสปฏิสันถาร คือ การต้อนรับด้วยสิ่งของ เช่น อาหาร เครื่องดื่ม ที่อยู่อาศัย และเครื่องนุ่งห่ม และ 2) ธรรมปฏิสันถาร คือ การต้อนรับด้วยธรรม การต้อนรับด้วยการกล่าวแนะนำธรรมะ การต้อนรับที่ทำพอดิสมควรแก่ฐานะของแขก มีการลูกรับ เป็นต้น หรือช่วยเหลือสงเคราะห์ เป็นที่ปรึกษาแก้ปัญหาต่าง ๆ และช่วยทำกุศลให้ลุล่วงไปด้วยดีมีผู้ให้และผู้รับ

ดังนั้น การประยุกต์หลักการดำเนินชีวิตสู่สัจธรรมในสังคมไทยปัจจุบันหมายเอาการนำหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในพระสูตรต้นตอปัญหานี้เป็นหลักคำสอนที่มีเนื้อหาที่เหมาะสมแก่การดำเนินชีวิตในสังคมไทยปัจจุบันมี 3 ระดับคือ ระดับมนุษยโลกมีหลักคำสอนเรื่อง การรักษาศีล (สุชีพ ปุณฺณานุภาพ, 2533: 81) โดยมีศีล 5 คือ 1) เว้นจากการปลงชีวิต เว้นจากการฆ่า การประทุษร้ายกัน 2) เว้นจากการลัก ขโมย โกง ละเมิดกรรมสิทธิ์ ทำลายทรัพย์สิน 3) เว้นจากการประพฤติดมในกาม การลวงละเมิดสิ่งที่ผู้อื่นรักใคร่ หวงแหน 4) เว้นจากการพูดเท็จ โกหก หลอกลวงและ 5) เว้นจากน้ำเมา คือ สุราเมรัย และสิ่งเสพติดให้โทษ อันเป็นที่ตั้งแห่งความมึนเมา ปฏิสันถาร 2 คือ 1) อามิสปฏิสันถาร ได้แก่ การต้อนรับด้วยสิ่งของ เช่น ให้ข้าวปลาอาหารน้ำดื่ม หรือแม้แต่การให้ที่พักอาศัย ให้ที่อยู่อาศัยโดยสมควรแก่แขกผู้มาเยือนถึงถิ่นอย่างที่ท่านกล่าวไว้ว่า “เป็นธรรมเนียมไทยแท้แต่โบราณ ไครมาถึงเรือนชานต้องต้อนรับ” และ 2) ธรรมปฏิสันถาร หมายถึง การปฏิสันถารโดยธรรม ได้แก่ การกล่าวธรรมะให้ฟังหรือแนะนำในทางธรรม

ระดับสวรรคมีหลักคำสอน 2 อย่าง คือ หลักกุศลกรรมบถ 10 และหลักอนุปปกัฏฐา หลักกุศลกรรมบถมี 10 อย่าง คือ 1) กายสุจริต คือ ความประพฤติดีทางกายเป็นการกระทำไม่เบียดเบียนตนเองไม่เบียดเบียนผู้อื่นจนทำให้ตนเองและผู้อื่นเดือดร้อนมี 3 ประการ คือ 1) การเว้นจากการฆ่าผู้อื่นหรือสัตว์ 2) การเว้นจากขโมยของที่ผู้อื่นไม่ได้ให้ และ 3) เว้นจากการประพฤติดมลูกเมียผู้อื่น 2) วีสุจริต คือ การประพฤติดีทางวาจาเป็นการประพฤติดีทางวาจา โดยการไม่กล่าวล่วงบุคคลอื่นทางวาจา ประกอบด้วย วีสุจริต 4 ประการ คือ 1) การเว้นจากการพูดเท็จ 2) การเว้นจากการพูดส่อเสียด 3) เว้นจากการพูดคำหยาบ และ 4) การเว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ และ 3) มโนสุจริต คือ ความดีทางใจหรือมโนสุจริตเป็นเรื่องของการคิดดีมี 3 ประการคือ 1) ไม่มีจิตละโมภทรัพย์สินของผู้อื่น 2) ไม่มีจิตคิดปองร้าย 3) ความเห็นถูกต้องตามทำนองคลองธรรม หลักอนุปปกัฏฐา 5 ประการ ได้แก่ 1) ทานกถา คือ การเสียดสีเยาะเย้ยแบ่งปันช่วยเหลือกัน 2) สิลกถา คือ กล่าวถึงความประพฤติที่ถูกต้องดีงาม 3) สัคคกถา คือ กล่าวถึงความสุขความเจริญ 4) กามาทีนวกถา คือ กล่าวถึงส่วนเสีย ข้อบกพร่องของกามพร้อมทั้งผลร้ายที่สืบเนื่องมาแต่ 5) เนกขัมมานิสังสกถา คือ เรื่องอาณิสสแห่งความออกจากกาม กล่าวถึงผลดีของการไม่หมกมุ่นเพลิดเพลินติดอยู่ในกาม และให้มีฉันทะที่จะแสวงความดีงามและความสุขอันสงบที่ประณีตยิ่งขึ้นไปกว่านั้น ระดับพรหมโลกมีหลักคำสอนเรื่องการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานโดยมีหลักของสติปัญญา คือ ความตั้งมั่นในการระลึกรู้อารมณ์ที่เป็นฝ่ายดีมีความหมายโดยเฉพาะถึงอารมณ์อันเป็นที่ตั้งมั่นแห่งสติมี 4 อย่าง คือ กาย เวทนา จิต ธรรม หลักคำสอนในแต่ละระดับของการดำเนินชีวิตสู่สัจธรรมในสังคมไทยในปัจจุบันต่างเป็นหลักการสำคัญเป็นการปฏิบัติเพื่อให้เกิดปัญญาทำให้รู้ดี และรู้ชั่วมีการพัฒนาตนเองมีปัญหาแก้ไขปัญหามาต่าง ๆ อย่างมีสติทำให้ไม่เป็นปัญหาของสังคมต่อไป

บรรณานุกรม

- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2551). **พระไตรปิฎกสิ่งที่ชาวพุทธควรรู้**. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา.
- แก้ว จิตตะชบ. (2549). **คู่มือพุทธศาสนิกชน**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์พระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2543). **พุทธธรรมฉบับขยายความ**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาสมบุญ วุฑฺฒิกโร. (2552). **ทฤษฎีบทบาทของความเห็นความเชื่อในการชี้นำชีวิตและสังคม**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2536). **พระไตรปิฎกศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2542). **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน**. กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์.
- ศรวิวัฒน์ ปรีดิเมธี. (2551). **เลือกชีวิตหลังความตายได้ด้วยตนเอง**. นนทบุรี : สมาร์ทบุ๊ก.
- สุชีพ ปุณฺณานุภาพ. (2533). **คุณลักษณะพิเศษแห่งพระพุทธศาสนา**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- ม.อ. (ไทย) 14/270/317.
- ที.ปา.(ไทย),11/38 /28.
- อง.ทก. (ไทย) 20/153/123.
- อง.ทก. (ไทย) 20/18/71.

หลักการบริหารกับการพัฒนาที่ยั่งยืนของสังคมไทย

The Principles of Administration and sustainable development of thai society.

วีระศักดิ์ บุญญดิษฐ์* พงษ์ศักดิ์ สุวรรณมัลย์[†] สุนทร อรุณโณ[‡]
และณัฐธินิชา วรรณมณี[§]

Received May 10, 2021; Revised July 12, 2021; Accepted August 25, 2021

บทคัดย่อ

หลักการบริหารกับการพัฒนาที่ยั่งยืนของสังคมไทยเป็นการศึกษาถึงสังคมไทยยุคปัจจุบัน ที่เข้าใจถึงหลักการบริหาร ที่มีความหมายการบริหาร และศึกษาไปถึงแนวคิดการบริหาร ที่ทำให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน ตลอดจนถึงความหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืน และการพัฒนาที่ดำเนินไปได้คำนึงถึงขีดจำกัดของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการตอบสนองความต้องการในปัจจุบัน โดยไม่ส่งผลเสียต่อความต้องการในอนาคต ดังนั้นการดำเนินการบนพื้นฐานของการพัฒนาอย่างองค์รวมให้มีความสมดุลอย่างรอบด้าน โดยคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับสิ่งอื่น ๆ ทุกมิติรอบด้านทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งเป็นการพัฒนาที่ไม่ปฏิเสธระบบเทคโนโลยีแต่ต้องคำนึงว่าเทคโนโลยีที่ ที่สามารถนำมาใช้นั้นเป็นไปในทางสร้างสรรค์หรือทำลาย และได้เปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วมในการพัฒนา เพื่อคำนึงถึงความเป็นองค์รวมในเชิงบูรณาการ โดยพิจารณาผลเชื่อมโยงที่เกิดขึ้นอย่างหลากหลายบนความแตกต่างทางด้านเศรษฐกิจ ที่ต้องคำนึงถึงการพัฒนาตามขีดความสามารถในการแข่งขันบนพื้นฐานทรัพยากรของตนเอง ด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม และต้องให้ความสำคัญกับการตอบสนองความต้องการของผู้เกี่ยวข้องอย่างสอดคล้องกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมต่อไป

คำสำคัญ : การบริหาร, การพัฒนาที่ยั่งยืน, สังคมไทย

Abstract

Principles of management and sustainable development of Thai society are the study of modern Thai society. That understand the principles of management that has lost the administration. And fighting to reach the concept of management that causes sustainable development and the meaning of sustainable development and the development carried out taking into account the limits of natural resources and the environment. And meeting current needs without adversely affecting future demand. Hence, the implementation of the holistic development has a comprehensive balance. Taking into account the impact that will occur on other things All dimensions, all aspects, both economic Society and Environment In addition, it is a development that does not deny the technology system, but must take into account that the technology That can be used in a creative or destructive way. And has given opportunities for all concerned parties to participate in the development to take into account the holiness in an integrated way by considering the various interconnected effects on economic differences. That must take into account the development of competitiveness on the basis of their own resources. Society and environment and further emphasis must be placed on meeting the needs of those involved in the social and cultural context.

Keywords : administration, sustainable development, Thai society

* นักศึกษาปริญญาตรีบัณฑิต สาขาการพัฒนายั่งยืน คณะวิทยาลัยนานาชาติ มหาวิทยาลัยทักษิณ อีเมล veerasak2560@gmail.com

[†] นักศึกษาปริญญาตรีบัณฑิต สาขาการพัฒนายั่งยืน คณะวิทยาลัยนานาชาติ มหาวิทยาลัยทักษิณ

[‡] นักศึกษาปริญญาตรีบัณฑิต สาขาการพัฒนายั่งยืน คณะวิทยาลัยนานาชาติ มหาวิทยาลัยทักษิณ

[§] นักศึกษาปริญญาตรีบัณฑิต สาขาการพัฒนายั่งยืน คณะวิทยาลัยนานาชาติ มหาวิทยาลัยทักษิณ

บทนำ

“การบริหารและการพัฒนาที่ยั่งยืน คือ การพัฒนาที่สนองต่อความต้องการของคนในรุ่นปัจจุบันโดยไม่ทำให้คนรุ่นต่อไปในอนาคตต้องประนีประนอมยอมลดทอนความสามารถในการที่จะตอบสนองความต้องการของตนเอง” แต่ที่ดูจะเข้าใจง่ายขึ้น ก็คือ คำอธิบายตามแนวคิดของพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) ที่อธิบายไว้ว่า “การพัฒนาที่ยั่งยืนมีลักษณะที่เป็นบูรณาการ คือ ทำให้เกิดเป็นองค์รวม หมายความว่า องค์ประกอบทั้งหลายที่เกี่ยวข้องจะต้องมาประสานกันครบองค์และมีลักษณะอีกอย่างหนึ่งคือ มี ดุลยภาพ หรือพูดอีกนัยหนึ่ง คือ การทำให้กิจกรรมมนุษย์สอดคล้องกับเกณฑ์ของธรรมชาติ” ถ้าจะแปลความให้เข้าใจง่ายยิ่งขึ้นไปอีก เพื่อให้เข้าใจถึงการพัฒนายั่งยืนของไทยก็คือ “การพัฒนาที่ยั่งยืน จะต้องเป็นการพัฒนาที่ก่อให้เกิดความสมดุลหรือมีปฏิสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกันใน ระหว่างมิติอันเป็นองค์ประกอบที่จะทำให้ชีวิตมนุษย์อยู่ดี มีสุขคือ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม จิตใจ รวมทั้งทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทั้งต่อคนในรุ่นปัจจุบันและคนรุ่นอนาคต” ดังนั้นการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน มีความสำคัญกับการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ในปริมาณที่ระบบนิเวศ สามารถฟื้นตัวกลับสู่สภาพเดิมได้ และปล่อยมลพิษออกสู่สิ่งแวดล้อม ในระดับที่ระบบนิเวศสามารถดูดซับ และทำลายมลพิษนั้นได้ง่าย กล่าวคือ หากใช้ทรัพยากรธรรมชาติประเภทที่ใช้แล้วหมดไป (non-renewable) จำเป็นต้องหาทรัพยากรธรรมชาติ ประเภทใช้แล้วไม่หมดไป (renewable) มาแทนที่ และต้องใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่ใช้แล้วไม่หมดไปนี้ ไม่มากเกินไปจนขีดความสามารถ ของระบบนิเวศ ในการผลิตทดแทนได้ด้วย ทั้งนี้เพื่อความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ ความหลากหลายทางชีวภาพ และคุณภาพสิ่งแวดล้อมเพื่อเป็นฐานการผลิต ของระบบเศรษฐกิจ และการดำรงชีวิตของมนุษย์ ได้อย่างต่อเนื่องตลอดไป (แนวทางการพัฒนาสังคมและประเทศที่ยั่งยืน (ออนไลน์), สืบค้นวันที่ 22 กันยายน 2563)

สังคมไทยในยุคปัจจุบัน

สภาพปัญหาสังคมจากความสำเร็จของการพัฒนาในช่วง 50 ปีที่ผ่านมาจนถึง พ.ศ. 2540 สิ่งที่ควมคุม่า ความสำเร็จ กลายเป็นปัญหาที่สะสมพอกพูนตามมาและ เพิ่มมากยิ่งขึ้นขณะนี้กลายเป็นปัญหาอันใหญ่ของสังคมไทยยุคโลกาภิวัตน์ ปัญหาอันยิ่งใหญ่ตาม คือ ปัญหาด้านสังคม จนอาจสรุปเป็นข้อความสั้น ๆ ได้น่าคิดอย่างยิ่งว่า "เศรษฐกิจก้าวหน้า สังคมมีปัญหา การพัฒนาไม่ยั่งยืน" ยิ่งพัฒนาด้านเศรษฐกิจให้ก้าวหน้ามากเท่าใด และความเจริญด้านวัตถุมีมากเท่าใดสภาพด้านจิตใจกลับเสื่อมลง จิตใจคนสับสน ว่าเหว่ คนชาติที่พึงทางใจครอบครัวที่เคยเข้มแข็งกลับอ่อนแอ แตกแยก ชุมชน หมู่บ้าน ที่เคยเข้มแข็งก็ตกอยู่ในสภาพเดียวกัน

ประเด็นปัญหาสังคมที่สำคัญสรุปสั้น ๆ ดังนี้ 1) ประเทศไทยมีความเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็วทางด้านวัตถุ แต่เกิดความเสื่อมทางด้านจิตใจ ค่านิยมและสังคมคนไทยประพฤติปฏิบัติที่แสดงถึงความเสื่อมทางจิตใจอย่างเห็นได้ชัดจนหลายประการ เช่น นิยมวัตถุ นิยมความหรูหราฟุ่มเฟือย ยกย่องคนรวย โดยไม่คำนึงถึงว่าจะร่ำรวยมาได้โดยวิธีใด เกิดการแข่งขันเอาดีเอาเปรียบ ไม่คำนึงถึงคุณธรรม จริยธรรม การเบียดเบียนเอาเปรียบนั้นนอกจากจะเบียดเบียนกันเองแล้ว ยังเบียดเบียนบุรุษานธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอีกด้วย ที่ดิน ป่าไม้ แม่น้ำ สภาพธรรมชาติ ถูกรุกราน ยึดครอง ถูกทำลาย สภาพน้ำเน่าเสีย สภาพคนจนอยู่ใน สลัม ท่ามกลางตึกสูงอันหรูหราใหญ่โต สภาพความยากจนแร้นแค้นของคนในชนบท และสภาพเสื่อมโทรมทางสังคม อันเกิดจากความเสื่อมทางจิตใจมีมากขึ้น จะเห็นได้จากปัญหายาเสพติด โสเภณี โรคเอดส์และปัญหาอื่น ๆ รวมถึงการละเลยด้านศาสนา และประเพณีเป็นต้น 2) ปัญหาอื่น ๆ ที่สืบเนื่องจากความเสื่อมทางด้านจิตใจและค่านิยม คือ (1) ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมลงอย่างมากและอย่างรวดเร็ว (2) ความเหลื่อมล้ำระหว่างคนรวยและคนจนมีมากขึ้น คนรวยมีเพียงจำนวนเล็กน้อย แต่เป็นเจ้าของทรัพย์สินสมบัติมากมาย ทำให้คนจนส่วนใหญ่ที่จนอยู่แล้วกลับยิ่งยากจนลงไปกว่าเดิมอีก (3) ความเจริญกระจุกอยู่แต่ในเมือง ไม่ได้กระจายออกไป ทำให้คนชนบทอพยพเข้าสู่เมืองเกิดปัญหาตามมาทั้งในชนบทและในเมือง (4) ระบบราชการขาดประสิทธิภาพ เพราะประสิทธิภาพไม่ทันกับปัญหาสังคมที่ซับซ้อนในเมืองหลวงและในชนบท และ (5) คนไทยส่วนใหญ่พื้นฐานการศึกษายังน้อยปรับตัวไม่ทันเทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่เข้ามาสู่ประเทศไทยโดยเฉพาะเรื่องข้อมูลข่าวสาร และเทคโนโลยีทางด้านคอมพิวเตอร์เป็นต้น 3) วิฤตการณ์ทางการเมือง หมายถึง ระบบการเมืองของไทยอันเป็นแบบแผน ของสังคมในการปกครองประเทศ และดูแลทุกข์สุขของประชาชนให้เกิดความร่มเย็นเป็นสุข ขณะนี้การเมืองไทยมีปัญหาถึง 8 ประการ คือ (1) ใช้เงินเป็นใหญ่ (2) มีการผูกขาดการเมืองโดยคนจำนวนน้อย (3) คนที่มีความสามารถเข้าไปสู่การเมืองได้ยาก (4) การทุจริตประพฤติมิชอบมีอยู่ในทุกระดับ (5) การเผด็จการโดยระบอบรัฐสภา (6) การต่อสู้ขัดแย้งเรื้อรังและความไร้เสถียรภาพทางการเมือง (7) การขาดประสิทธิภาพทางการบริหารและนิติบัญญัติ (8) การขาดสภาวะผู้นำทางการเมือง 4) วิฤตการณ์ในระบบราชการ หมายถึง ระบบราชการอันเป็นเครื่องมือปัญหาสังคมไทยกลับกลายเป็นปัญหาเสียเอง เช่น ปัญหาความเสื่อมศักดิ์ศรีของระบบราชการ ทำให้คนติดคนเก่งหนีระบบราชการ ปัญหาคอร์รัปชันในวงราชการปัญหาคุณธรรม เป็นต้น และ 5) วิฤตการณ์ของการศึกษา หมายถึง การศึกษาของไทยอัน

เป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหาของสังคมไทยกลายเป็นตัวปัญหาเสียเอง เช่นการเรียนแบบท่องจำเนื้อหาไม่ทันต่อความรู้ที่เปลี่ยนแปลงรวดเร็ว ปัญหาการแก่งแย่งแข่งขัน ปัญหากระบวนการศึกษา การบริหาร การกระจายโอกาสการศึกษา รวมถึงการศึกษาของสงฆ์ก็มีปัญหาด้วยประมวลสภาพปัญหาของเยาวชนไทยถ้ามองถึงปัญหาของเยาวชนไทยจะต้องยอมรับเสียก่อนว่าเยาวชนไทยส่วนใหญ่เป็นคนดี เป็นพลเมืองดีของชาติ แต่ผู้ใหญ่คาดหวังจะให้เขาเป็นคนดียิ่งขึ้นไปอีกและมีเยาวชนอีกจำนวนหนึ่งมีปัญหา

ซึ่งคำว่าจำนวนหนึ่งนี้เมื่อเทียบกับเยาวชนทั่วประเทศ เยาวชนที่มีปัญหาก็มีจำนวนเป็นล้านทีเดียวจากลักษณะของเยาวชนไทยที่มีจำนวนมากเช่นนี้ หากจะทำความเข้าใจและให้ความสนใจเยาวชน ก็ควรเข้าใจว่าเยาวชนแยกเป็นกลุ่มใหญ่ ๆ ซึ่งแบ่งแยกตามลักษณะสังคมอยู่แล้ว คือ 1. กลุ่มเยาวชนที่อยู่ในสถานศึกษา โรงเรียนเริ่มตั้งแต่นักเรียนชั้นมัธยมเรื่อยไปจนถึงระดับมหาวิทยาลัย เยาวชนกลุ่มนี้ส่วนใหญ่เป็นคนดี ใฝ่ศึกษาหาความรู้ มีความรู้ สนใจสิ่งที่อยู่รอบตัวและสนใจเรื่องราวทั้งที่อยู่ใกล้ตัวไกลตัว รวมไปถึงเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นทั่วโลก เป็นกลุ่มที่มีกิจกรรมและความสนใจหลากหลาย 2. กลุ่มเยาวชนที่อยู่ในชุมชน ในหมู่บ้านหนึ่งหรือชุมชนหนึ่ง จะมีเยาวชนอยู่จำนวนไม่น้อยทีเดียว เยาวชนเหล่านี้จะมีลักษณะที่หลากหลายปะปนกัน เยาวชนจำนวนหนึ่งออกไปทำงานนอกบ้านแล้วกลับมาตอนเย็น บางกลุ่มทำงานช่วยพ่อแม่อยู่บ้าน บางกลุ่มอยู่บ้านเฉย ๆ บางกลุ่มก็เข้ามาอยู่ในชุมชนอย่างแอบแฝง ดังนั้นเยาวชนกลุ่มนี้จึงมีลักษณะหลากหลาย มีตั้งแต่เยาวชนผู้นำรวมกลุ่มทำกิจกรรมให้แก่สังคมอย่างเข้มแข็ง เป็นกำลังสำคัญของหมู่บ้านรองจากผู้ใหญ่รวมถึง พวกอยู่เฉย ๆ กินเหล้าเมา ยา เล็กเล็ขโมยน้อย รวมไปถึงติดยาเสพติดและเรื่องอื่น ๆ ด้วย 3. กลุ่มเยาวชนที่อยู่ในสถานประกอบการ เยาวชนกลุ่มนี้มีตั้งแต่เด็กที่เพิ่งจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 แล้วก็ เข้าไปรับจ้างขายแรงงาน แต่ส่วนใหญ่จะเป็นเยาวชนวัยกำลังหนุ่มสาว อายุระหว่าง 18 ปี ไปจนถึง 25 ปี ซึ่งถือว่าเป็นเยาวชนเต็มตัว คนวัยหนุ่มสาวนี้จะไปทำงานรวมตัวกันอยู่ตามเมืองใหญ่ ๆ หรือเมืองอุตสาหกรรม เช่น กรุงเทพฯ ฯ ระยอง อุดรธานี นครราชสีมา เป็นต้น เยาวชนดังกล่าวพื้นฐานความรู้ส่วนใหญ่จบแค่ ป. 6 ต้องจากบ้านที่คุ้นเคยกับชีวิตชนบท แบบชาวไร่ชาวนามาใช้ชีวิตแบบอุตสาหกรรม ต้องทำงานตรงตามเวลาเข้าทำงาน เวลาเลิกงาน ได้ค่าจ้างที่ไม่มากทำงานหนัก ต้องทำงานนอกเวลาเพิ่มเพื่อให้ได้เงินมากขึ้น อาหารการกินจำกัด ที่อยู่คับแคบ เวลาพักผ่อนน้อย ว่างเพียงวันอาทิตย์วันเดียว จะรีบออกไปเที่ยวพักผ่อนตามศูนย์การค้า หรือสวนสาธารณะ มีปัญหาทางจิตใจ ปัญหาทางเพศ จับคู่อยู่กันแบบผิวเผินเร็ว มีลูก เกิดปัญหา เกิดการแตกแยก รวมถึงเรื่องปัญหา ยาเสพติด เป็นต้น และ 4. เยาวชนในวัด กลุ่มนี้มีทั้งสามเณร รวมไปถึงเด็กวัดและคนอาศัยวัดอยู่ส่วนใหญ่มากจากครอบครัวที่มีฐานะยากจน บวชเณรเพื่อหนีความยากจนและเบื่อเรียนหนังสือ ส่วนใหญ่เป็นเยาวชนผู้ใฝ่ดี แต่ขาดแคลนทุกอย่าง มีความเหงาว่าเหงาทางใจ โดยเฉพาะเด็กวัด การขาดหรือความไม่เท่าเทียมคนอื่นทำให้ขาด ความมั่นใจ หรือมีฉันทะนั้นก็จะเป็นไปในทางที่ผิด

ปัญหาเยาวชนแยกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ

1. ปัญหาพร้อม หมายถึง ปัญหาที่มีอยู่แล้ว สังคมสร้างปัญหา ผู้ใหญ่สร้างปัญหาเยาวชนอยู่ในสังคมก็ได้รับปัญหานั้น ซึ่งจะโทษเยาวชนคงไม่ได้ ปัญหาพร้อมที่สำคัญจะยกตัวอย่างให้เห็น ดังนี้

1.1 ปัญหาเรื่องบุหรี เหล้า การพนัน การกินเหล้า สูบบุหรี่ เล่นการพนัน เป็นสิ่งที่ผู้ใหญ่สร้างขึ้นมามีขึ้น และผู้ใหญ่ก็ปฏิบัติกันอยู่แล้ว เยาวชนเห็นตัวอย่างก็กิน สูบและเสพเหมือนผู้ใหญ่

1.2 ปัญหาแหล่งบันเทิง ผับ บาร์ ดิสโก้เธค สถานอาบ อบ นวด ซ่อง สิ่งเหล่านี้มีทั่วไปในสังคมไทย แม้บางอย่างกฎหมายกำหนดไว้ในทางปฏิบัติก็มีการปล่อยให้เยาวชนเข้าเสพได้อย่างเสรี

1.3 ปัญหาเรื่องภาพยนตร์โป๊ หนังสือโป๊ หรือเรื่องโป๊เปลือยร่างกาย เรื่องทางเพศดังกล่าว เยาวชนเข้าถึงได้โดยไม่มีข้อจำกัด เช่นเดียวกับผู้ใหญ่

1.4 ปัญหา ยาเสพติด ยาบ้า ยาอี เฮโรอีน และอื่น ๆ สิ่งเสพติดดังกล่าวมีอยู่แล้วในสังคมและผู้ใหญ่ก็เสพอยู่แล้ว เยาวชนก็ทำได้เช่นกัน

1.5 ปัญหาการเอดส์เอชไอวี การโก่งกิน คอร์รัปชันของนักการเมือง พ่อค้า ข้าราชการ รวมไปถึงเรื่องการฝ่าฝืนกฎหมาย ระเบียบสังคม สิ่งเหล่านี้ปรากฏอยู่ทั่วไป เยาวชนย่อมทำตามและสร้างปัญหาเช่นเดียวกับผู้ใหญ่

2. ปัญหาเฉพาะของเยาวชน ปัญหาเฉพาะดังกล่าวนี้ก่อให้เกิดปัญหาอื่น ๆ แก่เยาวชนอีกมาก ลักษณะของปัญหาเกิดจากลักษณะเฉพาะของความเป็นเยาวชนนั่นเอง ซึ่งกล่าวแต่เพียงประเด็นสำคัญพอเป็น แนวพิจารณา ดังนี้

2.1 ปัญหาเฉพาะของเยาวชนอันเกิดจากความอยากรู้ อยากเห็น อยากทดลอง ปัญหาอยากต่าง ๆ ที่กล่าวนี้เป็นต้นเหตุของปัญหาอื่น ๆ เช่น อยากทดลองเหล้า บุหรี่ ยาเสพติด ทดลองเป็นคู่กัน ทดลองขับรถแข่งกัน ยังมีการอยากทดลองขับแข่งรถ ยังมีการอยากการทดลองอย่างอื่นอีกมาก ล้วนให้เกิดปัญหาตามมาทั้งสิ้น

2.2 ปัญหาตามเพื่อนหรือปัญหาติดกลุ่ม ช่วงวัยรุ่นเป็นช่วงที่ทำตามเพื่อนเป็นใหญ่จึงเกิดปัญหาอื่นตามมา เช่น เพื่อนเข้าบาร์ก็เข้าด้วย เพื่อนใส่กระโปรงสั้นก็ใส่ด้วย เพื่อนร้องเพลงฝรั่งก็ร้องด้วยเพื่อนกินไก่เค้นดกก็ กินพิซซ่า ก็ทำตามด้วย ยิ่งไปกว่า

นั่นเพื่อน ๆ ไม่เข้าวัดก็ไม่เข้าด้วย

2.3 ปัญหาความว้าเหว่ ความเหงา ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของวัยรุ่น เหงาเพราะขาดเพื่อนไม่ได้ มีอะไรไม่เท่าเพื่อน ทำให้ไม่พอใจในฐานะตัวเอง กลียดพ่อแม่พาลหนีออกจากบ้านไปเข้ากลุ่มเพื่อน เหงาหรือว้าเหว่เพราะไม่มั่นใจในตัวเองก็ออกแสวงหาความมั่นใจทั้งในทางที่ถูกและทางที่ผิด ใครห้ามก็ไม่ฟังทำให้เกิดปัญหาอื่นตามมาอีกมากมาย

2.4 ปัญหาการขาดการอบรมกล่อมเกลารวมทั้งขาดศีลธรรม ทั้งจากครอบครัวทั้งจากสังคมแวดล้อม จากสังคม เช่น สนามกีฬาที่ออกกำลังกายไม่มี ที่พักผ่อนหย่อนใจไม่มี ที่จัดกิจกรรมต่าง ๆ ตามความสนใจไม่มี โดยเฉพาะเมืองใหญ่ ๆ ไม่มีสิ่งเหล่านี้

ด้านครอบครัวเช่น พ่อแม่ไม่มีเวลาให้ลูก ไม่เคยใกล้ชิดลูก ไม่เคยแนะนำกล่อมเกลารวมทั้งเป็นตัวอย่างที่ดี เหล่านี้ล้วนเป็นพื้นฐานของการขาดความสัมพันธ์สืบเนื่องกัน ความสัมพันธ์ดังกล่าวเป็นการสืบทอดความคิด ความเชื่อ ประเพณี แนวปฏิบัติต่อตนเองและสังคม การขาดทั้งสองเรื่องดังกล่าวทำให้เยาวชนสร้างปัญหาให้ตัวเองและสังคม เพราะเยาวชนเป็นวัยที่กำลังค้นหาแบบอย่างจากผู้ใหญ่และจากสังคม

จุดอ่อน จุดแข็ง ของเยาวชนไทยในยุคโลกาภิวัตน์

1. จุดแข็งของเยาวชนไทย คือ 1) เป็นคนมีเหตุผล ความมีเหตุผลนี้จะทำให้พฤติกรรมกล้าถาม กล้าตอบ กล้าโต้เถียง ซึ่งผู้ใหญ่จะมองว่าหัวแข็ง ไม่มีสัมมาคารวะ แต่ ลักษณะมีเหตุผลนี้เป็นคุณสมบัติที่เหมาะสมกับโลก ปัจจุบัน อันเป็นยุคโฆษณา 2) เป็นตัวของตัวเอง ความเป็นตัวของตัวเองคืออยากทำอะไรที่ตัวเองเห็นว่าดีถูกต้อง เช่น การยืน การพูด ถกเถียง การแต่งตัว แม้แต่การเข้าไปในวัด คุยกับพระ หากผู้ใหญ่ไม่เข้าใจความเป็นตัวของวัยรุ่นก็จะตำหนิหรือหาว่าไม่มีมารยาท ไม่มีสัมมาคารวะ และ 3) ความกล้า ความสนใจกว้างกว่า การก้าวทันวิทยาการใหม่ ๆ วัยรุ่นเป็นคนรุ่นใหม่จะกล้ามากกว่าเดิม กล้าเรียน กล้าทำงาน กล้าเป็นนักร้อง กล้าเป็นนางแบบ รู้เรื่องคอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต รู้ความเคลื่อนไหว ความเป็นไปต่าง ๆ ของสังคม และโลก ทั้งที่ใกล้และไกลตัว

2. จุดอ่อนของเยาวชนไทย คือ 1) ความอ่อนแอในเชิงวัฒนธรรมและวิถีชีวิตแบบไทยอันเนื่องมาจากชีวิตครอบครัว ลักษณะสังคมไทยเปลี่ยนไปมาก พ่อแม่ไม่มีเวลาสั่งสอนอบรมลูกน้อยลง เยาวชนเข้าเรียนหนังสือในชีวิตอยู่ในโรงเรียนตั้งแต่วัยเยาว์ โรงเรียนไม่สามารถอบรมกล่อมเกลารวมทั้งในด้านวัฒนธรรมและวิถีชีวิตได้เท่าเทียมกับพ่อแม่และชุมชน หรือจะกล่าวง่าย ๆ คือ วัด บ้าน โรงเรียน แยกส่วนกันไม่เป็นสังคมที่กลมกลืนกัน การหล่อหลอม อบรม สืบทอดวัฒนธรรมและวิถีชีวิตแบบไทยก็อ่อนด้อยไป ยิ่งเยาวชนที่อยู่ในวัยทำงานต้องจากครอบครัวไปอยู่ต่างถิ่น อยู่ในสังคมโรงเรียน ยิ่งเกิดการแตกแยก ทั้งทางด้านจิตใจและการดำเนินชีวิต ความอ่อนแอในทางวัฒนธรรมทำให้ขาดจุดยืน ขาดความมั่นใจ ขาดการใคร่ครวญและรับหรือไม่รับสิ่งต่าง ๆ ที่เข้ามากระทบได้ง่าย เกิดความสับสนในการดำเนินชีวิตแบบไทยที่เหมาะสมถึงสภาพปัจจุบัน เยาวชนจำนวนไม่น้อยเห่อเหิม พุ่มพวยหนักไม่เอาเบาไม่สู้ หลงวัตถุ หลงเงินตรา ก่อปัญหาให้ตัวเองและสังคม 2) ความว้าเหว่ เปล่าเปลี่ยว สับสนวุ่นวายทาง สภาพครอบครัว สภาพสังคมที่สับสน สภาพการแข่งขัน สภาพชิงดีชิงเด่น เอาเปรียบเปรียบ ทำให้จิตใจของเยาวชนจำนวนไม่น้อยเกิดความสับสนวุ่นวาย ยิ่งวัยรุ่นเป็นวัยที่ติดเพื่อนพลอยทำให้ตัดสินใจอะไรพลาดพลั้งได้ง่าย ยิ่งประเภพ่อแม่ไม่มีเวลาให้ลูกหรือครอบครัวมีปัญหา ครอบครัวแตกแยก หรือการออกไปทำงานต่างถิ่นยิ่งเสี่ยงต่อการตัดสินใจในทางที่ผิดก่อปัญหาต่อตัวเองและสังคม

จุดอ่อนของเยาวชนทั้ง 2 ข้อ เป็นพื้นฐานสำคัญที่สุด ก่อให้เกิดปัญหาอื่น ๆ ตามมาที่น่าสังเกต ก็คือ เป็นเรื่องของจิตใจ อันเป็นผลให้คนดำเนินชีวิตไปทั้งในทางชั่วและทางดี เรื่องการนำและอบรมทางใจนี้ พระสงฆ์ย่อมมีบทบาทสูงสุดอย่างไม่ต้องสงสัย

สาเหตุหลักของสภาพปัญหาสังคมไทย

สภาพปัญหาเยาวชนไทยยุคโลกาภิวัตน์ทั้งหลายทั้งปวงมาจากความสับสนวุ่นวายทางจิตใจ จิตใจเยาวชน ไม่มั่นคง ไม่มีอะไรเป็นเครื่องยึดมั่น องค์กรของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาโดยตรง เช่น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ และ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีนโยบายในการแก้ปัญหาที่จริง แต่ขาดการปฏิบัติต่อเนื่อง และจริงจัง ดังนั้น องค์กรทางศาสนา หลักธรรมคำสอน และพระสงฆ์เท่านั้น จะเป็นผู้สร้าง ผู้ชี้ทางและเป็นผู้นำทางทางจิตใจของเยาวชนไทย เป็นผู้อธิบายค่านิยมที่ถูกต้อง ผู้อธิบาย ความดี ความชั่ว ความจริงของโลกและความสุขอันแท้จริงของชีวิต เป็นผู้ชี้แนะความสว่าง ความสงบ ทั้งแก่เยาวชน และแก่คนไทยทุกคนให้พบแต่ความสุขความเจริญ แต่นั่นก็หมายถึงว่าพระสงฆ์เองก็ต้องพัฒนาตนเอง ให้อยู่ในสภาวะที่พร้อมจะช่วยเหลือสังคม แก้ปัญหาสังคม ไม่เป็นปัญหาสังคมเสียเอง (สังคมไทยในยุคปัจจุบัน , (ออนไลน์), <https://sites.google.com/site/sangkhmthiypaccuban/>, สืบค้นวันที่ 22 กันยายน 2563)

หลักการบริหาร

หลักการบริหารจะได้อธิบายถึงเรื่องหลักธรรมาภิบาลและการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดีธรรมาภิบาล (Good Governance) ถือเป็นหลักของการบริหารสาธารณะที่ให้ความสำคัญกับหลักการประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมและให้ความสำคัญกับประชาชนเพื่อมุ่งให้เกิดการบริหารจัดการที่ดีและกรอบแนวคิดในการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี คือ การทำให้เกิดประโยชน์สุขของประชาชนทำให้เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจของรัฐที่มีประสิทธิภาพและเกิดความคุ้มค่าในเชิงภารกิจของรัฐทำให้เกิดการไม่มีขั้นตอนในการปฏิบัติงานเกินความจำเป็น แล้วมีการปรับปรุงภารกิจของส่วนราชการให้ทันต่อสถานการณ์ที่ทำให้ประชาชนได้รับความอำนวยความสะดวกและได้รับการตอบสนองต่อความต้องการตลอดจนมีการติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ

ความสำคัญของธรรมาภิบาล

ธรรมาภิบาล การบริหารจัดการที่ดี เป็นหลักในการนำมาปกครองประเทศให้เกิดความสงบสุขโดยยึดหลักพื้นฐาน 6 ประการ คือ 1. หลักนิติธรรม หมายถึง การตรากฎหมายที่ถูกต้อง เป็นธรรม การดำเนินการให้ถูกต้องตามหลักกฎหมาย การกำหนดกฎ กติกา และมีการปฏิบัติตามกฎ กติกาที่ตกลงกันไว้อย่างเคร่งครัดโดยคำนึงถึงสิทธิ เสรีภาพ ความยุติธรรมของประชาชน 2. หลักคุณธรรม หมายถึง การยึดมั่นในความถูกต้องดีงาม การส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนพัฒนาตนเองไปพร้อมกัน เพื่อให้คนไทยมีความซื่อสัตย์ จริงใจ ขยัน อดทน มีระเบียบวินัย ประกอบอาชีพสุจริตจนเป็นนิสัย 3. หลักความโปร่งใส หมายถึง การสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกันของคนในชาติ โดยปรับปรุงกลไกการทำงานขององค์กรทุกองค์กรให้มีความโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ 4. หลักการมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้และแสดงความคิดเห็น ตัดสินใจปัญหาสำคัญของประเทศ ไม่ว่าจะด้วยวิธีการแสดงความคิดเห็น การตรวจสอบการทำงานของภาครัฐ การทำประชาพิจารณ์ การร่วมลงประชามติ หรืออื่นๆที่เปิดให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม 5. หลักความรับผิดชอบ หมายถึง การตระหนักในสิทธิหน้าที่ ความสำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคม การใส่ใจปัญหาสาธารณะของบ้านเมืองและการกระตือรือร้นในการแก้ปัญหา ตลอดจนการเคารพในความคิดเห็นที่แตกต่างและความกล้าที่จะยอมรับผลดีและผลเสียจากการกระทำของตนเอง และ 6. หลักความคุ้มค่า หมายถึง การบริหารจัดการและใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม โดยการรณรงค์ให้คนไทยมีความประหยัด ใช้อย่างคุ้มค่า สร้างสรรค์สินค้าและบริการที่มีคุณภาพสามารถแข่งขันได้ในเวทีโลก และมีการรักษาพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ดังนั้นจึงมีการสร้างระบบการบริหารจัดการบ้านเมืองและสังคมที่ดีให้เกิดขึ้นในทุกภาคของสังคม จำเป็นต้องร่วมดำเนินการอย่างต่อเนื่องทั้งในระยะเฉพาะหน้า ระยะกลาง ระยะยาว โดยต้องมีการปฏิรูปใน 3 ส่วนดังนี้ 1. ภาครัฐ ต้องปฏิรูปบทบาทหน้าที่ โครงสร้าง และกระบวนการทำงานของหน่วยงานภาครัฐให้มีความโปร่งใส ซื่อสัตย์ สุจริต ซื่อตรง มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล ถือประชาชนเป็นเป้าหมายสูงสุดในการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับภาคธุรกิจ เอกชน และภาคเอกชนได้อย่างราบรื่น 2. ภาคธุรกิจ เอกชนต้องปฏิรูปการทำงานโดยยึดกติกาที่โปร่งใส มีความรับผิดชอบต่อผู้ถือหุ้น เป็นธรรมต่อลูกค้า รับผิดชอบต่อสังคม มีมาตรฐานการบริการมีระบบตรวจสอบที่มีคุณภาพสามารถทำงานร่วมกับภาครัฐและภาคประชาชนได้อย่างราบรื่น และ 3. ภาคประชาชน ต้องสร้างเสริมให้ประชาชนเกิดความตระหนักในสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบต่อเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง มีความรู้ความเข้าใจหลักการของการสร้างการบริหารจัดการบ้านเมืองและสังคมที่ดี

จะเห็นได้ว่าหลักของธรรมาภิบาล มุ่งเน้นให้ทราบถึงปัจจุบันที่มีการทำงานที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ โดยมุ่งเน้นให้เกิดการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล แล้วก่อให้เกิดประโยชน์ต่อความต้องการของประชาชนสูงสุด และเป็นการเน้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการบ้านเมือง ซึ่งการที่จะทำให้หลักธรรมาภิบาลหรือหลักการการบริหารจัดการบ้านเมืองเกิดผลสำเร็จได้นั้น ผู้บริหารหรือผู้นำมีความสำคัญเป็นอย่างมากที่จะนำมายึดปฏิบัติเพื่อให้เป็นแบบอย่างแก่ประชาชน และเพื่อให้ประชาชนเกิดความเข้าใจถึงหลักธรรมาภิบาลมากขึ้น ต้องเร่งดำเนินการให้การศึกษาเพื่อเพิ่มพูนความรู้ให้แก่ประชาชน (สถาบันพระปกเกล้า, (ออนไลน์) <http://1ab.in/eCX>,สืบค้นวันที่ 22 กันยายน 2563)

การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable development)

ความเป็นมาของการพัฒนาที่ยั่งยืน เมื่อประมาณสองร้อยกว่าปีที่ผ่านมานับตั้งแต่ยุคปฏิวัติอุตสาหกรรมเป็นต้นมาทิศทางการพัฒนาของประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกมุ่งเน้นไปที่การพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมส่งผลให้เศรษฐกิจของประเทศเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วทุกด้าน จึงทำให้มีการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดในปริมาณมากเพื่อผลิตสินค้าให้ตอบสนองความต้องการของมนุษย์ที่เพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ทำให้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดเหลือน้อยลงจนใกล้จะหมดไปหรืออยู่ในสภาพที่เสื่อมโทรมลงจนไม่สามารถสนองความต้องการที่เพิ่มขึ้นอย่างไร้ขีดจำกัด แม้ว่าปรากฏการณ์การพัฒนาดังกล่าวจะนำมาซึ่งความเจริญก้าวหน้า

แต่ในขณะเดียวกันได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตของมนุษย์เกิดความเสื่อมโทรมด้านคุณธรรมจริยธรรม คุณภาพชีวิตของมนุษย์ถูกบั่นทอนลงเรื่อย ๆ เกิดการเลียนแบบพฤติกรรมการผลิตและการบริโภคที่ไม่เหมาะสม ส่งผลให้สังคมโลกต้องตกอยู่ในภาวะสังคมมีปัญหาและการพัฒนาที่ยั่งยืน จากสภาพปัญหาที่หลายประเทศทั่วโลกประสบกับภาวะความไม่ยั่งยืนของการพัฒนา ดังกล่าว ก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ส่งผลให้ทั่วโลกต่างแสวงหาแนวทางการพัฒนาที่คำนึงถึงความเป็นอยู่ของทุกด้านอย่างสมดุล เพื่อก่อให้เกิดระบบเศรษฐกิจที่พึ่งตนเองได้ สังคมที่ค้ำชูมนุษย์มีคุณภาพชีวิตที่ดีอยู่ดี กินดีควบคู่กันไปกับการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้คงสภาพเดิมและดีขึ้นอย่างยั่งยืน วิกฤตการณ์ด้านสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นทั่วโลกได้กระตุ้นให้หลายประเทศเกิดความตระหนักที่จะร่วมมือกันแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม และเห็นควรให้มีการจัดการประชุมระดับโลกเพื่อร่วมมือกันพิจารณาหามาตรการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ประเทศต่าง ๆ กำลังเผชิญอยู่เป็นครั้งแรก เมื่อพ.ศ. 2515 ซึ่งการประชุมนี้มีชื่อว่า "การประชุมสหประชาชาติว่าด้วยสิ่งแวดล้อมของมนุษย์ (United Nations Conference on Human and Environment)" จัดขึ้น ณ กรุงสต็อกโฮล์ม ประเทศสวีเดน จากจุดเริ่มต้นครั้งนี้ ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกได้ตระหนักถึงวิกฤตการณ์ด้านสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาแบบมุ่งเน้นด้านเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว จึงหันมาให้ความสนใจกับการพัฒนา รูปแบบใหม่ที่สามารถลดผลกระทบสิ่งแวดล้อมอันเกิดจากการพัฒนาได้ อันเป็นที่มาของแนวคิด "การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable development)" ซึ่งเป็นข้อเสนอแนะจากคณะกรรมการโลกว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (World Commission on Environment and Development) หรือ คณะกรรมการอิการบรันท์แลนด์ (Brundtland Commission) โดยที่รายงานของคณะกรรมการอิการบรันท์แลนด์ (Brundtland Report) ที่เสนอต่อสหประชาชาติในพ.ศ. 2530 เป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวาง ต่อมาในชื่อ "อนาคตของเรา" (Our common future) ต่อจากนั้นองค์การสหประชาชาติได้เรียกร้องให้ทั่วโลกคำนึงถึงผลกระทบของการพัฒนาที่มีต่อสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาการใช้ทรัพยากรฟุ่มเฟือยที่ไม่สมดุลกับขีดจำกัดการตอบสนองของธรรมชาติโดยได้จัดประชุมสุดยอดของโลกว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (UN Conference on Environment and Development: UNCED) เมื่อ พ.ศ. 2535 ณ กรุงริโอเดอจาเนโร ประเทศบราซิล ซึ่งเป็นที่มาของแผนแม่บทโลกที่ใช้เป็นกรอบทิศทางการพัฒนาประเทศไปสู่ความยั่งยืน ในการประชุมครั้งนั้น ประเทศสมาชิกจำนวน 178 ประเทศรวมทั้งประเทศไทยได้ร่วม ลงนามในการปฏิบัติตามแผนแม่บทดังกล่าว ซึ่งอีก 10 ปีต่อมาจึงขยายแนวคิดไปสู่การประชุมสุดยอดระดับโลกว่าด้วยการพัฒนาที่ยั่งยืน (World summit on sustainable development) เพื่อกระตุ้นให้ ประเทศต่าง ๆ หันมาให้ความสนใจกำหนดกรอบทิศทางการพัฒนาประเทศอย่างองค์รวม มุ่งสู่ดุลยภาพการพัฒนา

การที่องค์การสหประชาชาติได้มีการจัดประชุมสุดยอดในเรื่องของโลก (Earth Summit) ขึ้นเป็นครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2535 นั้น เนื่องมาจากปัญหา สำคัญอันดับแรกของโลกในศตวรรษนี้คือ เรื่องสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา ปัญหาดังกล่าวได้หยั่งรากลึกพร้อมส่งผลให้เกิดความเสียหายทวีความรุนแรงรุกราม กว้างขวางมากขึ้นเป็นอย่างยิ่ง ด้วยปรากฏตามรายงานของคณะกรรมการโลก ว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (UN Commission on Environment and Development) ที่ได้ประกาศหลักการแห่งสิ่งแวดล้อม และร่างแผนปฏิบัติการตามมติเห็นชอบจากประเทศสมาชิก เรียกว่า Agenda 21 เพื่อดำเนินการให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนขึ้นสำหรับทศวรรษ 1991-1999 และศตวรรษที่ 21 พร้อมกับบัญญัติว่า การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) นี้เป็นเป้าหมายของการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมโลกต่อไป ("Our common future" UN, 1987) การพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติมีความพยายามบรรลุถึงผลสัมฤทธิ์แห่งการพัฒนาโลกของเรายังคง โดยบัญญัติวางแนวทางที่มุ่งเน้น ให้นมนุษย์ปฏิบัติการประนีประนอมกับธรรมชาติและดำเนินชีวิตอย่างมีเศรษฐกิจดี โดยธรรมชาติอยู่ได้ด้วย (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2543: 60) และถึงแม้ว่าการพัฒนาของโลกกำลังเดินทางไปสู่เป้าหมายดังกล่าว แต่ปัจจุบันโลกกำลังประสบปัญหาเรื่องสิ่งแวดล้อมในชั้นวิกฤติ "Global Warming" เป็นปัญหาที่ต้องยอมรับว่าน่าวิตกที่สุด ณ เวลานี้ ภัยอันตรายแห่งภาวะโลกร้อนได้เกิดขึ้นจริง(คุณากร วาณิชวิรุฬห์, 2550: 143) เกิดขึ้นฉับพลัน กลายเป็นวาระเร่งด่วนระดับโลก นั่นก็ย่อมหมายความว่า ทรัพยากรธรรมชาติได้ร่อยหรอลงไปอย่างมากมายมหาศาลแล้ว ข้ำร้ายการที่ประชากรโลกเพิ่มมากขึ้นเท่าไรก็เป็นผลให้การระบายของเสียให้แก่โลกมากขึ้นเท่านั้น อย่างเช่นก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ มากขึ้นจนมีสภาพก๊าซเรือนกระจกที่หนา มันกลับคืนสู่สภาพแวดล้อมเป็นสาเหตุของความเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ระหว่างโลกกับดวงอาทิตย์ มีผลให้น้ำในมหาสมุทรมีอุณหภูมิที่อุ่นขึ้นในระดับอันตราย ธารน้ำแข็งทุกแห่งของโลกกำลังละลาย โอโซนเกิดแห้วงโหวด้วย CFC สารเคมีที่อยู่ในเครื่องปรับอากาศเครื่องทำ ความเย็นทั้งหลาย ขณะนี้เป็นปัญหาสำคัญเร่งด่วนของมนุษย์บนโลก

ความหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืน

การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable development) นั้น เป็นคำที่ใช้กันมากในการพัฒนาประเทศ มีการให้คำนิยามแตกต่างกันไปตามการแปลความของประเทศต่างๆ และได้มีผู้ให้ความหมายไว้หลากหลายทัศนะ ดังนี้ คำว่ายั่งยืน (Sustainable)

เป็นคำที่มาจากภาษาละติน คือ Sustenere ซึ่งหมายถึงการส่งเสริมหรือสนับสนุน (Uphold) โดย Redclift, Micheal กล่าวว่าความยั่งยืนนั้นเกี่ยวเนื่องกับกิจกรรมหรือกระบวนการเพื่อสนับสนุน (Uphold) หรือปกป้อง (defended) ความสามารถในการดำรงอยู่

คณะกรรมการโลกว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (World Commission on Environment and Development [WCED] (1987: 43) หรือที่เรียก ในอีกนามหนึ่งว่าคณะกรรมการบรันด์แลนด์ (Brundtland Commission) กล่าวไว้ว่า การพัฒนาที่ยั่งยืน คือ “การพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นการพัฒนาที่สนองต่อความต้องการของคนในรุ่นปัจจุบัน โดยไม่ทำให้คนรุ่นต่อไปในอนาคตต้องประนีประนอมยอมลดความสามารถของเขาในการที่จะสนองต่อความต้องการของตนเอง” (Sustainable development is development that meets the needs for the present without compromising the ability of future generations to meet their own needs) ทั้งนี้การพัฒนาที่ยั่งยืนจะต้องทำให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีระบบสังคมที่เป็น สังคมธรรมรัฐ มีระบบการพัฒนาเศรษฐกิจที่มั่นคง ไม่จำเป็นต้องพึ่งพาความช่วยเหลือจากภายนอก มีคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ดี ประชาชนรู้จักใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างรู้คุณค่า โดยเฉพาะการใช้ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อเป็นฐานในการผลิตเพื่อนำไปสู่การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ (1987)

องค์การศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติหรือ องค์การยูเนสโก (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization: UNESCO) กล่าวว่า การพัฒนาที่ยั่งยืนหมายถึง การพัฒนาที่สนองความต้องการของประชาชนรุ่นปัจจุบัน โดยไม่ทำให้ประชาชนรุ่นต่อไปในอนาคต ต้องประนีประนอมยอมลดความต้องการของตนเอง” (Sustainable development refers to development that fulfills the current needs of populations without compromising the needs of future generations) และได้ขยายความว่าการพัฒนาที่ยั่งยืน เป็นความเข้าใจกว้าง ๆ เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ทางธรรมชาติและเศรษฐศาสตร์ ขณะเดียวกันก็เกี่ยวข้องกับหลักฐานทางวัฒนธรรมที่พร้อมด้วยการยึดถือความเป็นมนุษย์ และด้วยวิธีการ อย่างไรก็ตามแต่ต้องทำให้เขาตระหนักถึงความสัมพันธ์ของเขากับคนอื่น ๆ รวมทั้ง ขานรับต่อความต้องการจำเป็นตามแนวคิดพื้นฐานใหม่ที่ยึดถือว่าการไว้ เพื่อความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนชาวโลกและเพื่อการเป็นถิ่นที่อยู่อาศัยอันยั่งยืนยาวนานของชีวิตมนุษย์ควรตั้งอยู่บนรากฐานทางวัฒนธรรมที่ยึดถือคุณค่าของความเป็นมนุษย์ด้วย (1997: 6-23)

เรดคลิฟท์ (1994: 17-18) กล่าวว่า การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) มีข้อควรพิจารณา 2 ประเด็น คือ ประเด็นแรก การพัฒนาที่ยั่งยืน ควรได้รับการพิสูจน์ว่าเป็นแนวคิด (Concept) อย่างหนึ่งที่เป็นประโยชน์ ส่วนประเด็นที่สอง การพัฒนาที่ยั่งยืนก่อให้เกิดความจำเป็นที่ต้องใช้สติปัญญามาก พอ ๆ กับความจำเป็นที่จะต้องใช้ความเห็น หรือนโยบายในทางการเมืองเพราะ ความคิดเรื่องความยั่งยืนสะท้อนถึงความกังวลในเรื่องเงื่อนไข หรือความจำกัดที่เกี่ยวกับมนุษย์อันเนื่องมาจากการใช้ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งนำไปสู่ความไม่ พอใจของบรรดาพลมนุษย์ทั้งหลาย

บราวน์ (1991: 3.) กล่าวถึง ความยั่งยืนเป็นความคิดเชิงนิเวศวิทยาร่วมกับนัยทางเศรษฐกิจ นั่นคือ ความเจริญเติบโตและการกินดีอยู่ดีของมนุษย์ขึ้นอยู่กับพื้นฐานด้านทรัพยากรธรรมชาติซึ่งส่งเสริมสนับสนุนระบบการดำรงชีวิตของมนุษย์และสังคมที่ยั่งยืน (Sustainable society) ก็จะเป็นส่วนหนึ่งที่กำหนด ระบบเศรษฐกิจและระบบสังคมที่ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติและระบบการส่งเสริม สนับสนุนชีวิตได้รับการดูแลรักษาไว้

พระธรรมปิฎก (พระธรรมปิฎก(ป.อ.ปยุตฺโต), 2549: 106) กล่าวว่า การพัฒนาที่ยั่งยืนคือ การพัฒนาที่มีคุณภาพครบทั้งสามด้าน ประกอบด้วย ชีวิตมนุษย์ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยมีหลักการสำคัญอยู่ที่เพื่อประโยชน์สุขของคนส่วนใหญ่ ลดการเบียดเบียนกัน และ เกื้อกูลต่อกันให้มากขึ้น

ประเทศไทยได้รับแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนมาปรับใช้ตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติระยะที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) รัฐได้เน้นการพัฒนาคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา เน้นการพัฒนาอย่างองค์รวม โดยใช้เศรษฐกิจเป็นเครื่องมือพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนให้ดีขึ้น จนกระทั่งแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติระยะที่ 9 (พ.ศ. 2545 - 2549) ซึ่งเป็นกรอบทิศทางการพัฒนาประเทศที่ได้ัญเชิญและยึดแนวคิด “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ตาม พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเป็นปรัชญานำทางในการบริหารประเทศ โดยยึดหลักทางสายกลาง มุ่งการพัฒนาที่มีคุณภาพระหว่างมิติทาง เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมอย่างเกื้อกูลกันสู่การพัฒนาอย่างมีคุณภาพ มั่นคง และยั่งยืน นับเป็นการพัฒนาประเทศอย่างองค์รวม โดยประชาชนที่ส่วนร่วมมุ่งสู่เป้าหมายเดียวกัน คือ การพัฒนาที่ยั่งยืนและความอยู่ดีมีสุขของประชาชนอย่างถาวร

จากนิยามที่กล่าวมาข้างต้นอาจกล่าวได้ว่า สรุปได้ว่าการพัฒนาที่ยั่งยืน หมายถึงการพัฒนาที่ดำเนิน ไปได้ คำนึงถึงขีดจำกัดของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการตอบสนองความต้องการในปัจจุบันโดยไม่ส่งผลเสียต่อความต้องการในอนาคต เป็นดำเนินการบนพื้นฐานของการพัฒนาอย่างองค์รวมให้มีความสมดุลอย่างรอบด้าน โดยคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับสิ่งอื่น ๆ ทุกมิติรอบด้านทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งเป็นการพัฒนาที่ไม่ปฏิเสธระบบเทคโนโลยีเพียงแต่ต้อง

คำนึงว่าเทคโนโลยีที่ นำมาใช้เป็นไปในทางสร้างสรรค์หรือทำลาย เปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วมในการพัฒนา คำนึงถึงความเป็นองค์รวมในเชิงบูรณาการ โดยพิจารณาผลเชื่อมโยงที่เกิดขึ้นอย่างหลากหลายบนความแตกต่างทางด้านเศรษฐกิจ ที่ต้องคำนึงถึงการพัฒนาตามขีดความสามารถในการแข่งขันบนพื้นฐานทรัพยากรของตนเอง ด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม ที่ต้องให้ ความสำคัญกับการตอบสนองความต้องการของผู้เกี่ยวข้องอย่างสอดคล้องกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรม

ยุทธศาสตร์ที่ใช้ในการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ รายงานเรื่อง Our Common Future ของ คณะกรรมาธิการโลกว่าด้วย สิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (1987) ได้กล่าวว่า ความจำเป็นเชิงกลยุทธ์เพื่อการพัฒนาถูกกำหนดขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อนโยบายด้านสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา ตามแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน อันได้แก่

1. การฟื้นฟูการเจริญเติบโต (Reviving growth)
2. การเปลี่ยนแปลงคุณลักษณะของการเจริญเติบโต (Changing the growth)
3. การสนองตอบความต้องการพื้นฐานที่จำเป็นในเรื่องของการมีงานทำอาหาร พลังงาน แหล่งน้ำ และสุขภาพอนามัย (Meet essential needs for job, food, energy, water , and sanitation)
4. การเสริมสร้างความเชื่อมั่นในเรื่องระดับความยั่งยืนของประชากร (Ensuring a sustainable level of populations)
5. การอนุรักษ์ และเพิ่มพูน แหล่งทรัพยากร(Conserving and enhancing the resource base)
6. การเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีและการจัดการด้านความเสี่ยง (Reorienting technology and managing risk)
7. การรวมประเด็นเรื่องสิ่งแวดล้อมและเศรษฐกิจไว้ด้วยกันในการตัดสินใจ (Merging environment and economics in decision making)

สรุปผลการศึกษา

หลักการบริหารกับการพัฒนาที่ยั่งยืนของสังคมไทยพูดถึงแนวคิดดังกล่าวแสดงความเกี่ยวพันและเชื่อมโยงระหว่างระบบ ความสัมพันธ์ของระบบ ทูทางสังคม การพัฒนาอย่างยั่งยืน หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และการมีส่วนร่วมกับความสัมพันธ์ ทาง สังคมต่าง ๆ ว่าการเปลี่ยนแปลงประเทศไปสู่ความทันสมัยตามแบบทุนนิยม ที่เน้นความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ พร้อม ๆ กับการจัดระเบียบสังคมใหม่ เพื่อให้เอื้อต่อความทันสมัยนั้น แม้ว่าผลที่เกิดขึ้น คือ ความทันสมัยทำให้ คุณภาพชีวิตส่วนหนึ่งของคน ดีขึ้นแต่ในขณะเดียวกัน ในอีกด้านหนึ่งกลับพบว่าการพัฒนาด้านวัตถุและการจัด ระเบียบความสัมพันธ์ทางสังคมแบบใหม่นี้ได้ ทำลายสายสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมดั้งเดิม ซึ่งเป็นรากฐาน ของความสุข ความมั่นคง และความเข้มแข็งของชุมชนลง ผลกระทบสำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ ศักยภาพในการ รักษาอำนาจ เพื่อตอบสนองความต้องการของตนเองรวมทั้งการรักษาสม ดุลภาพ ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ มนุษย์กับมนุษย์และภายในจิตของมนุษย์ อันเป็นพื้นฐานของความสัมพันธ์ที่จะทำให้เกิด ความพอเพียงต้องถูก กระทบกระเทือน จึงมีผลทำให้แต่ละชุมชนต้องพยายามหาหนทางเพื่อปรับตัวให้สามารถดำรงอยู่ได้แต่ด้วยความ แตกต่างกัน อาทิเช่น ลักษณะทางกายภาพ สภาพภูมิศาสตร์ ทรัพยากรของแต่ละพื้นที่ทำให้เกิดการแสวงหา

เพื่อเกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) นั้น องค์การสหประชาชาติมุ่งหวังให้ประเทศต่าง ๆ รวมทั้ง ประเทศไทย โดยมีวัตถุประสงค์ให้ประชาชนมีความรู้มากขึ้น ได้รับข้อมูลข่าวสารเพิ่มขึ้น มีจริยธรรมมีความรับผิดชอบรู้จักคิด วิเคราะห์และสามารถที่จะเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่อง การศึกษามีความหมายกว้างขวางถึงการพัฒนาทักษะและความรู้เพื่อการ เปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ค่านิยมและรูปแบบการดำเนินชีวิต จึงต้องส่งเสริมรัฐให้สนับสนุนการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องและถึง รากเหง้า โดยให้คำนึงถึงวัฒนธรรมความเป็นมนุษย์ เพื่อนำไปสู่การศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อนำไปสู่การยกระดับการดำรงชีวิตอันจะทำให้ เกิดความยั่งยืน โดยสนับสนุนให้เปลี่ยนแปลงรูปแบบการบริโภคและการผลิตรวมถึงค่านิยมเชิงคุณธรรม จริยธรรม วัฒนธรรม ซึ่ง เป็นรากฐานของพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับส่วนต่าง ๆ หลายส่วนด้วยกัน คือ ทั้งเศรษฐกิจ สังคมการเมือง การพัฒนา และสิ่งแวดล้อม อันได้แก่ มนุษย์และสิ่งแวดล้อมของมนุษย์ในการพัฒนาที่จะก่อให้เกิดความยั่งยืนนั้น จะพัฒนาส่วนใดส่วนหนึ่งไม่ได้ทำให้ ต้อง เปลี่ยนแปลงรูปแบบการพัฒนาการใช้ประโยชน์จากทรัพยากร ทิศทางการลงทุน ทิศทางการพัฒนาเทคโนโลยีและการเปลี่ยนแปลง สถาบันใหม่ ตามเป้าหมายหลักคือ โดยคำนึงถึงความยุติธรรมและมีความสมดุลและความเท่าเทียมกัน เพื่อส่งเสริมให้เกิดความ ยั่งยืนและทำให้คนทั้งรุ่นปัจจุบันและอนาคตสามารถใช้ทรัพยากรอย่างรู้เข้าใจคุณค่าของธรรมชาติแวดล้อมทางออกเพื่อรักษาความ พอเพียงซึ่งเป็นทางรอดของแต่ละชุมชนที่มีระดับลักษณะและรูปแบบที่แตกต่างกัน ออกไป เช่น บางชุมชนรักษาความพอเพียงไว้ ด้วยการสร้างระบบความสัมพันธ์ที่ไม่พยามพึ่งพิงผู้อื่น โดยทำการ ผลิตเพื่อผู้บริโภคของตนเองและใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้มากที่สุด ไม่เน้นการผลิตแบบการค้าหรือหากจะต้องมีบ้างก็ สามารถสร้างระบบการจัดการที่เอื้อให้เกิดการบูรณาการ แลกเปลี่ยนสินค้า รวมทั้งกิจกรรมทางเศรษฐกิจอื่น ๆ ให้ดำรงอยู่ในบริบทเดียวกันหรือในบางชุมชนก็เลือกวิธีการอยู่รอดโดยการผนวกตนเองเข้าไป

กับระบบเศรษฐกิจ ทุนนิยมการค้าด้วยการสร้างกระบวนการจัดระเบียบทางสังคมใหม่ที่เอื้อให้เกิดความเป็นประชาสังคม เพื่อรักษาความเป็นศักยภาพแห่งความพอเพียงและอำนาจต่อรองกับเศรษฐกิจภายนอกไว้ไม่ว่าจะเป็นการสร้าง ความสัมพันธ์ทางสังคมที่อยู่บนพื้นฐานของความเอื้อเพื่อแผ้วถางความรับผิดชอบต่อส่วนรวมหรือการพึ่งพา อาศัยกันอย่างเท่าเทียมบนพื้นฐานของความไว้วางใจต่อกัน ซึ่งถือว่าเป็นทุนทางสังคมที่สำคัญสามารถช่วยให้ ชุมชนสามารถรวมกลุ่มกันเพื่อการจัดการปัญหาต่าง ๆ

ดังนั้นเราสามารถกำหนดแนวทางการพัฒนาของตนเองอันเป็น เงื่อนไขสำคัญของการดำรงอยู่ของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ความไว้วางใจทางสังคมนี้เกิดขึ้นได้โดยเงื่อนไข สำคัญ 3 ประการ 1. การสร้างบรรทัดฐานแบบพึ่งพาอาศัยกันที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานและกฎเกณฑ์กติกาของความสัมพันธ์ แบบเท่าเทียมกันขึ้นมา พร้อมทั้งพัฒนากระบวนการบังคับทางสังคมและการขัดเกลาทางสังคม เพื่อให้บรรทัด ฐานดังกล่าวเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางและยั่งยืน 2. การสร้างเครือข่ายที่ทำให้บุคคลมาสัมพันธ์กันในเรื่องเกี่ยวกับชุมชน เช่น การพัฒนาความสัมพันธ์ แบบวิสาสะ และความสัมพันธ์แบบแนวราบ เพื่อให้ประชาชนได้สร้างนิสัยของการมีส่วนร่วมและความร่วมมือกัน ทำให้สามารถผลักดันกันดำเนินกิจกรรมต่างๆ ได้รวมทั้งปลูกฝังให้เกิดจิตสำนึกสาธารณะและความไว้วางใจ กันจนในที่สุดสามารถพัฒนาไปสู่ความเป็นชุมชนแบบประชาสังคมและเป็นชุมชนที่พัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งมี ศักยภาพตอบสนองความต้องการของตนเองได้เป็นอย่างดีและทำให้สามารถสร้างระบบการจัดการในการรักษา ความพอเพียงของตนเองไว้ได้ไม่จำเป็นที่มีการเปลี่ยนบริบทแวดล้อมไปอย่างไร 3. การสร้างเงื่อนไขสำคัญของการดำรงอยู่ภายใต้บริบทที่เปลี่ยนแปลงไปสู่ความทันสมัยและ ความสัมพันธ์ทางการผลิตแบบทุนนิยมก็คือศักยภาพของชุมชนในการจัดระเบียบทางสังคมใหม่ที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงโลกทัศน์ระบบคุณค่าและบรรทัดฐานที่ทำให้ชุมชนสามารถสร้างศักยภาพในการปรับตัวอย่างมี อำนาจต่อรอง และดำรงความสามารถในการตอบสนองความต้องการของตนเองไว้ได้ท่ามกลางบริบทที่เปลี่ยนแปลงไปในยุคปัจจุบัน

บรรณานุกรม

ดลพัฒน ยศธร. (2542). การนำเสนอรูปแบบการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนแนวพุทธศาสตร์. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎี

บัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2549). การพัฒนาที่ยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิโกลบอลคิมทอง.

แนวทางการพัฒนาสังคมและประเทศที่ยั่งยืน. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา

<http://www.nidambe11.net/ekonomiz/2003q3/article2003july1p3.htm>. สืบค้นวันที่ 22 กันยายน 2563

สังคมไทยในยุคปัจจุบัน. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา <https://sites.google.com/site/sangkhmthiypaccuban/>.

สืบค้นวันที่ 22 กันยายน 2563

สถาบันพระปกเกล้า. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา <http://1ab.in/eCX>. สืบค้นวันที่ 22 กันยายน 2563

เสน่ห์ จามริก. (2534). ธนาคารโลกพัฒนาการอิทธิพล และผลกระทบ. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บริษัท

เอดิสันเพรสโปกส์ จำกัด.

Brundland Commission. (1987). **Our common future: Report of the world commission on environment and development**. Retrieved from <http://www.un-documents.net/our-common-future>.

Redclift, Micheal. (1994). **Sustainable Development : Economic and the Environment**. In M.Rediclift and C.Sage (eds), **Strategics for Sustainable Development :Local Agenda for the Southern Hemisphere**. U.K.: John Wiley & Sons Ltd.

The World Commission on Environment and Development. (1987). **Our Common Future**. New York : Oxford University Press.

UNESCO-ACEID. (1997). **Educating for a Sustainable Future : A Trans disciplinary Vision for Concerted Action**. Report of the Third UNESCO-ACEID International Conference, Bangkok Thailand.

World Commission on Environment and Development. (1987). **Our common future**. Oxford, Great Britain: Oxford University Press.

Yomi, N. (1991). **Environmental education for sustainable development: Synthesis of world environment day**. Glasgow, Scotland: Jordan hill College.